

AMBRÓZY BÁRÓ ESETEI IV.

Nász és téboly

finep
selection

BÖSZÖRMÉNYI GYULA

B Ö S Z Ö R M É N Y I G Y U L A

AMBRÓZY BÁRÓ ESETEI IV.

Nász és téboly

Első kiadás

Könyvmolyképző Kiadó, Szeged, 2017

Bogi emlékére



1

Gyász

Tana, 1893. augusztus 25.

– *Maga az ürdüing vackolt belé, nekem elhíhated* – morogta Berke Tódor, tömpe ujjaival jómodról árulkodó, borostás tokáját vakargatva. Közben a tekintete, mely a makkosban járó vaddisznó óvatos sunyiságát idézte, laposan suhant át a füstös helyiségen, egyenest a leghátsó sarokban álló asztal felé.

– Hagyja már, kend – csapott apja felé mocskos konyhakendőjével Berke Luca, jól megszívva kampós orrát, mely szörcsögő hangot adott. – Hiszen csak gyászol az izstenadta.

– Ha ilyen nála a gyász, hát milyen lehet a lakodalom? – sziszegte Berke Tódor, ám erre feleletet már nem kaphatott, mivel az asztal felől éles kurjantás harsant.

– Bort! – rikkantotta a kicsiny, ám annál duhajabb társaság azon tagja, aki már eddig is a prímet vitte. – Jó Berke bátyám, ne hagyjon minket szomjazni!

A fiatal férfi, aki kora este még igen kellemes kiállítású, húszesztendő, szálfatermetű, a nők szemében nagyon is csinosnak tetsző legény volt, hajnali négy óra felé már csupán kótyagos fejű, zavaros tekintetű, kásás beszédű, borfoltos ingujjban hadonászó, csuromig elázott részegnek látszott.

– Még több bort és hangosabb nótát, a kutya úristenit ennek a cudar világnak! – üvöltött fel ismét, s hogy szavait nyomatékkal lássa el, ökle az asztalra csapott.

A hosszú, meszelt falú ivóban, amit a helybéliek mind csak Új Korcsmának hívtak, pedig megvolt annak már vagy negyven esztendeje is, hogy vaskos vályogfalait felhúzták, előlről kezdődött a dárídó. A cigányok, akiket a fiatalúr három napja egyenest Budáról, a Tabánból hozatott – vérig sértve ezzel a helyi prímást és bandáját – új nótába kezdtek. Az öt durván megmunkált, szemre is mozdíthatatlan, robusztus tölgyfa asztal közül ugyan csak a leghátsónál ültek emberek, a tivornya hangjai mégis majd lerepítették fejük fölül a nádtetőt. A cimbalmos e hajnali órára már legalább fél tucat verőt tört el, a nagybőgősről úgy dőlt a verejték, mintha a szerencsétlen ember nyári záporban állna, a két hegedű pedig egymást váltva cincogott, sírt, kacagott, vagy épp jajongott, ahogy a nótázók kívánták. A zenészek szeme mind vérekes volt, karjuk ina pedig olykor meg-megremegett, elvétele a tiszta hangot.

Berke Tódor a magas pult mögül rosszállóan sunyított a duhajok felé. A hat férfiből és két nőből álló ricsajos társaság eredetileg nem együtt tért be az Új Korcsmába. A legtöbbjük helyi korhely volt, akit az ivó tulaja mind úgy ismert, mint a rossz pénzt. A férfiakról ebben a maroknyi kis faluban, mely csupán 81 portát és bennük 263 lelket számlált, mindenki tudta, hogy ingyenélő, lusta, iszákos alakok, akik legalább akkora vehemenciával kerülnek a munkát, mint amekkorával a bort vedelik. A két nő pedig... Nos, a gúnynevük mindent elmond róluk, hisz az egyiket Jeride (mert máris ment, bárki hívta a bokrosba) Bözsinek, míg a másikat Térgyeplő (nem az imádságos kedve miatt!) Mancinak nevezték.

Ez az ingyenélő társaság máskor sosem verődött egyazon csoportba, hisz a rendes vendégektől nagyritkán kikunyerálható potya itóka megszerzésében vetélytársak voltak, ám négy nappal korábban nagyot fordult szerencsájük boldondos kereke. Hétfőn este történt, nem sokkal napszállta előtt, hogy a szomszédos kastélyban lakó ifiúr átlépte az Új Korcsma magas küszöbét. Mivel a nyárvégi, őszeleji munkák ólomsúlyú fáradtsága minden rendes tanai gazdát korán

ágyba nyomott, az ivóban alig ült néhány bús alak. Berke uram már épp azon volt, hogy mint a pimasz legyeket, ki-
hessegesse őket az ajtón, mikor a fiatalúr megjelent. Egye-
nes termetén, katonás tartásán, hetyke bajsza és enyhén
hullámos, barna haján nem, de bizonytalankodva rebbenő
tekintetén nagyon is látszott, hogy először jár ilyen helyen.
A korcsmáros és lánya persze rögvest felismerték, hisz
számtalanszor látták már őt kilovagolni a határba, vagy épp
kocsin áthajtatni a szomszédos *Szécsenybe*¹, hol bizonyára
az *Ebergényiek*² öreg kastélyát és annak lakóit látogatta meg.

– Méltóságozs úr! – szaladt ki a pult mögül Berke Tódor,
hirtelen nem is tudva, elég lesz-e a meghajlás, vagy kézcsók
is dukál a váratlan jövevénynek. – Tán csak nincs valami
baj odaát, a kazstélyban?

– Van bizony – bólintott a fiatalúr. – Nem kevesebb, mint
az, hogy elzárták előlem a borospince kulcsát, pedig én inni
vágyom.

És bizony ivott is, méghozzá nem keveset! Számolatlan
hozatta ki a hús korsókat, azonnal fizetve a ceppet, ami pe-
dig az uraknak egyébként nem szokásuk. Berke Tódor ele-
inte boldog volt, hogy ilyen jó vendégre tett szert, és persze
megvidámodtak az ingyenélő iszákosok is, akik úgy gyűltek
a gyorsan lerészegedő ifiúr asztalához, miként döglegyek a
tehéntetemre. Első este nem is volt különösebb gond. Az ifjú
cigányokat kért, hát Luca elszaladt a *Kajdon*³ lakó Gerzso-
nért, aki kopott hegedűjén kívül a saját szedett-vedett ban-
dáját is magával hozta két köcsögdudás meg egy kanáltán-
coltató személyében. A zene azonban, amit ők produkálni

¹ Ma **Vasszécsény**, mely Szombathelytől 12 km-re, a Gyöngyös-patak partján
található. A mai község Lipárt és Szécsény falvak egyesítéséből keletkezett.
Először 1283-ban *Scechun* néven említik. Már a római korban lakott hely
volt, határában haladt a Savariát Sopianaeval összekötő római út.

² Az *ebergényi* és *telekesi* nemes és báró Ebergényi család középkori eredetű,
magyar nemesi család. Ebben az időben két (az „öreg” és az „új”) kastélyuk
is volt Szécsenyben, melyek ma is állnak.

³ A Szombathelytől 10 km-re lévő Kajd községet Tanakajd néven 1939-ben
egyesítették Tanával.

tudtak, sehogyan sem illet a vendég bús hangulatához és finom ízléséhez, így másnap estére valódi muzsikások érkeztek a „nagy faluból”, miként errefelé a magyar hon szép fővárosát emlegették. Gerzson első indulatában meg akarta bicskázni az idegen primást, aki a különös Joszó névre hallgatott, ám mindjárt megbékélt, miután Berke Tódor a lopótökökkel kiütötte az egyik szemfogát.

Eme estétől fogva, mely a keddi volt, a hajnalig tartó mulatozások mindennapossá váltak. A pesti cigányokat Berke uram a saját szénapadlásán szállásolta el, és ők – bár látszott rajtuk, hogy paplanos ágyhoz vannak szokva – ez ellen nem is tiltakoztak, mivel az ifiúr igen jól megfizette őket. A korcsmáros és a lánya, Luca, aki rútságáról, valamint béreseket is megszégyenítő szabados szájáról volt híres a vasi dombságon, egyként elismerte, hogy Joszó cigány bandájának játéka úgy viszonyul Gerzsonék cincogásához, mint az angyalok karának éneke az ördög szellentéséhez.

A vad duhajkodások azonban, melyeknek első órái rendre bősz nótázással, földpadlót döngető csárdásozással és persze mohó ivázzattal teltek, hajnal felé minden esetben keserves zokogásba fulladtak. A potyalesők java ilyenkor már a szétlocsolt bor és a *kráfli*⁴ morzsái között hortyogott, vagy épp odakinn, az udvaron hevert, hová Berke uram és lánya azért dobta őket, nehogy az ivót mocskolják be azzal, amit a gyomruk tovább tartogatni már nem bír. A fiatalúr ilyenkor bús nótákat kezdett rendelni, melléjük pedig még több bort, amit úgy döntött magába, mintha a belsejét tűz égetné.

– Nézzse, hogy csorognak a könnyei! – súgta apjának Luca, és rút arca szinte már megszépült a szánakozástól.

– Amíg fizset, engem az zse érdek, ha mindjárt a szemet folytatja izs ki – morogta Berke uram, aki azonban csak külsínre volt ily rideg, ám mélyen legbelül ő is sajnálta a szomorú vendéget.

Így telt a szerda és a csütörtök éj is, hát nem csoda, hogy végül a faluban híre ment a dolognak. Pirkadatkor a

⁴ hájas kifli

földjeikre, szüleikbe siető gazdák rendre látták a korcsmából előtántorgó, zilált öltözetű, csapzott hajzatú ifjút, aki úgy nézett körül, mintha nem tudná, merre lelhető a hazavezető út, pedig Berke Tódor kicsinyke telke épp szomszédos volt a kastélyt körülvevő mesés ősparkkal, melynek hátulsó kerítésén nyílt a kiskapu, amin kiszökni szokott. Végül persze mindig hazatalált, bár közben néhányszor elesett, és olyankor sistergősen káromkodott, vagy épp újfent sírni kezdett.

– Bajunk leszen még ebből, Luca, megláزد, nagy bajunk – sóhajtott fáradságtól remegő ajakkal Berke uram. – Ha a nagyméltóságú asszony hírért veszi, hogy a fia nálunk részegedik le minden éjjel, ránk küldi a zsandárokat.

– Ugyan mi végre? – csóválta fejét a lánya, aki harmincéves korára egészen beleszokott a gondolatba, hogy pártában marad (és látva az ivóba betérő férfiakat, ezt biz’ nem is igen bánta). – Kend korcsmározs, aki bort mér, ézs ehhez még hivatalozs engedélye izs van, szóval a zsandárok békaphazssák a bal...

– Ki ne mondd, mer’ mingyárt szájon tenyeröllek! – pirított rá az apja. – Szegény édezsanyád, ha hallaná, miként beszél a jánya...

– Hallja azs, ne féljen kend – nevetett Luca. – Odafönről figyel minket, oszt mindég befogja az Űr fülit, mikor én megszólalok.

Eljött végül a péntek este is, Berke uram pedig rémulten látta, hogy a várt úri murinak immár egész kis közönsége kerekedett. A faluból csak néhány legény érkezett, de a Gyöngyös-patakon túli Sardi-pusztáról, meg a déli szántók közepén gubbasztó Szukosi-majorból egész kis *zászlóallá*⁵ jött, pedig azok, ha bort kívántak, közelebb is könnyen lelhettek volna. Lett ebből végül akkora tánc, vigalom és szoknyapördítő, csizmacsattogtató duhajkodás, mint a lagzikon. A „vőlegény” azonban, kinek mennyasszonya a gyász volt, ma éjjel sokkal hamarébb váltott vígből búskomorrá, mint addig bármikor, így a nézőközönség lassanként

⁵ Vas megyében a búcsújáró sokaságot hívták így.

elkámpicsorodva tántorgott ki az ajtón, míg végül csak a szokott vérszívók maradtak benn.

– Bort! – üvöltött fel ismét szétfolyó szóval az ifiúr, és in-tett is, bár a petróleumlámpák gyér fényében már csak nagy nehezen lelte az irányt, amerre a korcsmárost sejdítette. – Berke uram, most a legerősebből hozzon! El akarom végre szakajtani a fájdalom parázsfonalát, ami a torkomat szorongatja.

Leírva két szép, kerekded mondatnak látszik ez, ám akkor éjjel a kastély ifjú lakójának szájából agyonrágva, már-már érthetetlen zagyvalékként ömlött elő. Luca meg is indult, hogy kilépve a kármentő mögül az asztalhoz lépjen, és újra meghallgassa a rendelést, mikor a korcsma ajtaja kivágódott. A küszöbön mintha maga Herkules vagy a mesék szép Árgyélus királyfija állt volna – legalábbis Berkééknek első pillantásra úgy tűnt. Mikor aztán az illető beljebb lépett, lovaglósizmájával verve fel a padló porát, rögvest megismerték a kastély másik lakóját, ki még a harmincat sem töltötte be, lénye mégis bölcsességet és tekintélyt sugárzott.

– Hát így! – mondta rezes, szépen zengő, komoly hangon, és szemét a szájalmas tétovasággal borért hadonászó ifiúrra szegezte.

– Méltóságozs úr, én... – lépett ki a kármentő mögül Berke uram, ám amint a férfi tekintete rávillant, nyomban elfeledte, mit is akart mondani.

– Az öcsémért jöttem – mondta a frissen érkezett. – A mulatságnak vége.

– Azt majd én mondom meg, mikor van vége! – ugrott talpra az ifiúr, ám egyensúlyát veszítve nyomban vissza is rogyott a padra, ahonnan csak azért nem esett tovább, mert Jeride Bözsi alvó teste megtámasztotta őt. – Különb is, édes bátyám, hol látsz te itt... Hol van itt multság? Ez itt, kimondom... Ez itt, bátyám, halotti tor! Igen! Végtelen tor atyánk emlékére. Atyánkéra, akit én most... Akit én itt az idők végezetéig fogok gyászolni!

Az ajtóban álló férfi nemes arcán keserűség és némi undor suhant át. Döngő léptekkel az asztalhoz ment, úgy

nézve le az imbolygó fejű ifiúrra, mint golya a hőségától kába békára, miközben azt fontolgatja, vajon érdemes-e a már félig kiszáradt falatot felcsippentenie.

– Atyánk meghalt, holnap temetjük – mondta végül csendesen. – Ne hozz szégyent a nevére azzal, hogy borban fetrengve gyásznak hazudod a duhajkodást.

– Én nem...! – kiáltott az ifiúr, és újfent talpra szökkent, ám szesztől zavaros vére hirtelen a fejébe szökhetett, mire ő egyet horkantva ájult részegen hanyatlott az asztalra, két karjával szertelőkve az ónkupákat, mázas kancsókat és fátalakat.

– Hazavinném – szólt a férfi, egyre csak száналmas rongybabára emlékeztető öccsét nézve. – Közel a kastély, a vállamon is elbírom.

– Hagyja el, méltóságozs úr – lépett előre Berke Tódor. – A jányom mindjárt előhossa a *bakszekeret*⁶. Abba bétesszük, *osztánék*⁷ meg zsegítünk eltúni oda, ahová csak parancsóni tetszik.

– Tartozik még valamivel az öcsém?

– Egyetlen likazs *csekellivel*⁸ zse – csóválta fejét a korcsmáros. – Pízs ézs búbánat mindég bözséggel vót nála, csak-hogy a cigányok... Ő hozsatta őket Budáról. Velük mi legyen?

– Joszó, hát maga itt? – vette észre a férfi a primást.

– Szolgálatjára, báró úr. Akarom mondani, eleddig az öccse szolgálatjára, amit ő bözséggel meg is fizetett.

– Szóval maguknak sem tartozik. Jó! Ezek szerint maradt még benne némi becsület, ami reményre jogosít. Most menjenek haza, a szolgálatuk véget ért. És ha kérhetem, Pesten ne beszéljenek senkinek erről a... kis vidéki afférról.

– Hisz ismer minket, báró úr – bólintott komolyan a primás. – Joszó és bandája folyvást zenél, de sohasem pletykál.

⁶ talicskához hasonló, de oldalt nyitott rakodó felületű, egykerekű eszköz

⁷ aztán (Vas megyei nyelvjárás)

⁸ vagy csékédli – aprópénz (Vas megyei nyelvjárás)

A férfi ekkor megkerülte az asztalt, és mivel Luca az ajtóból jelezte, hogy a bakszekér előállt, grabancon ragadva felemelte, majd vállára vetette a részeg ifjút, közben valami olyasmit mormolva:

– Na gyere, te kófic Ambrózy Richárd báró, családnak borgőzös szégyene, most szépen hazafurikázunk!



Tana, 1893. augusztus 26.

Két nő ült a hatalmas szalonban, a zöld kanapé jobb és bal sarkában, mintha maguk közé még várnának valakit. Egyikük sem szólt, bánatos tekintetük a távolba révedt. Az idősebb ezüst ősz haját szoros, szigorú kontyba fésülte, miként a fiatalabb sötétbarna frizőrje is hasonló puritánságot sugallt. Mindketten talpig gyászfeketét viseltek, csupán az ifjabb ölbe ejtett kezei markoltak egy hófehér vászonkeszkenőt, amit reggel még élére vasalva vett ki a fiókból, ám azóta oly ráncosra gyúrt, mint a vén fák kérge.

A cselédek szélesre tártak minden fehér keretes ablakot, így a levegő szabadon járhatott, lenge léghuzatokkal enyhítve a nyári késődélután bódító forróságát. Tétova dongó tévedt be, mérgesen zúgva tett néhány kört, megszemlélve a Makart-csokrok száraz virágait, majd csalódottan távozott. A nők épp úgy nem figyeltek fel rá, miként a *kastély*⁹ ölelő csodás park, a finom érzékkel gondozott ősvadon mádársvivájára. A korosabb hölgy az előttük álló kecskelábú asztalkát és azon a finom teáskészlet cirádás porcelánkancsóját nézte, ám helyette – ez merengő tekintetéből látszott – a múlt gyorsan fakuló pillanatait vette sorra. Arcán olykor halovány mosoly, máskor régi bánatok okozta komorság

⁹ A tanai Ambrózy-kastély 1820 körül épült, és 1869-ben lett az Ambrózy család birtoka. 1954-től a Vas Megyei Növényegészségügyi és Talajvédelmi Állomás működik benne. Parkja természetvédelmi terület számos növényritkasággal.

suhant át, míg végül egyetlen aprócska fejrázással mindet száműzte magától.

A fiatalabb nő, kinek telt keble lassan, már-már kiszámítottan emelkedett és süllyedt az éjfekete ruha alatt, mintha külön ügyelnie kellene rá, hogy el ne feledjen levegőt venni, a szalon két ablaka közé függesztett, fekete brokáttal takart tükröt nézte. Kissé férfias arcán a bánat úgy ült meg, mint aki a magas homlokon, vékony orrnyergen és vértelen ajkakon máskor is megszokott vendég volna, a mai napon viszont ünnepet tart, amiért még inkább kiteljesedhet.

A kastélyt betöltő csend mindaddig szinte tapintható volt, míg a murvás úton a bejárat elé nem gördült a hintó. A két nő, hallva a kerekek alatt ropogó kavicsokat, a lovak patáinak dübögését és a hajtó már-már bántóan hangos „hó”-ját, röpkén egymásra nézett. Tekintetükben biztató elszánás ült, mely szavakba öntve így hangzott volna: „Legyen hát meg, ami elkerülhetetlen.”

A kastély lépcsőin sietős léptek kopogtak, majd távoli, tompa hangok jelezték, hogy az érkezőt az előtérben cseléd köszöntötte. A férficipők sztkatatója gyorsan közeledett, míg végül a szalon ajtaja kinyílt. Sédeni-Ambrózy Richard Lajos Gobert báró fekete frakkos, nyúlánk alakja sötét szélviharként száguldott előre, vállával épp csak fel nem döntve a bejáratot vigyázó, timpanonon álló ókori bölcselők szobrai. Csak midőn a fiatal férfi a szalon közepére ért, torpant meg a vastag szőnyegen, észrevéve a két nőt.

– Anyám – pillantott Richárd az idősebbre, majd az ifjabb felé fordult. – Teréz, maguk itt? Azt hittem, a temetés után lepihennek.

– Arra ott lesz az egész éjszaka – szólott nyugodt, kissé tán kimért hangon Monyorókeréki és Monoszlói Erdődy Agáta Mária Gobertina grófnő, és bár a fia még mindig jó öt lépésre állt tőle, csókra nyújtotta kékeres kezét. Richárd néhány pillanatig tétoázni látszott, tekintete a férfiszalón csukott ajtaja felé rebbent, mintha ott volna sürgős dolga, majd megadta magát, és az üres székek egyikére téve cilinderét, anyjához sietett.

– Rettentő odakinn a hőség – mondta aztán, továbbra is nyugtalanul toporogva. – Csoda, hogy a tisztelendő úr meg nem gyulladt a palástjában, míg a búcsúztatót mondta.

– Sápadt vagy – szólta az ifjabbik hölgy, és helyéről felállva kezével finoman, óvón megérintette a fiú arcát. – A szemed alatt sötét karikák ülnek és a kezed...

Richárd sietve a háta mögé rejtette jobb karját, így takarva el az épp csak varasodni kezdő, csúnya horzsolást.

– Felbuktam, mikor... Már nem is emlékszem, hogyan történt – hadarta idegesen, majd a szék felé lépett, hogy cylinderét ismét magához vegye. – Most, ha megbocsátanak, utána kell néznem valaminek.

– Apja szalonjában? – kérdezte Agáta mama szigorúan, mint egy vizsgálóbíró.

– Azt gondoltam, egy szivar most jót tenne, a füst viszont zavarhatja anyámékat.

Az idős grófnő előrehajolt, és kinyitotta az asztalkán álló ezüst szivardobozt.

– Parancsoljon, vegyen csak bátran! – mondta. – A füst miatt pedig ne zavartassa magát. Akad itt más, ami sokkal jobban csípi a szemet.

– Úgy! – Richárd testtartása hirtelen megmerevedett, arca tán még sápadtabb lett, mint korábban volt, és oly ideges kapkodással gyújtott rá, hogy az égő gyufa majdnem a szőnyegre esett. – Már számítottam rá, de muszáj ezt most? Apánkat alig két órája helyeztük el a családi kriptában, a tömjén illata még el sem oszlott a fák alatt.

– Mire kellene várunk? – kérdezte Agáta mama, őszinte kíváncsisággal emelve szeme elé régimódi lornyonját, hogy azon keresztül vizslassa kisebbik fiát. – Jól tudja, hogy atyját nálamnál senki nem szerette jobban. Ambrózy Lajos báró tiszta, egyenes, rendíthetetlen jellem, kiváló katona, szavahihető politikus és birtokainak gondos gazdája volt, de be kell látnunk, hogy immár... Eltávozott.

Az idős hölgy hangja csupán eme egyetlen szónál remeggett meg kissé, ám lánya, Terézia felé nyúló, aggódó kezét elhárítva máris tovább beszélt.

– Tudom jól, fiam, hogy az egész világnál többre becsülte őt. Védelmezőt, mentort, iránymutató vezércsillagot látott benne, ami most kihuny, mire ön... finomabban aligha fogalmazhatok ...azonnal utat tévesztett.

Richárd sarokba szorított, rettegéstől, szégyentől és haragtól reszkető vadállatként húzódott még távolabb a két gyászruhás nőtől, majd hirtelen ellentámadásba kezdett.

– Ne higgyen a szóbeszédnek, és a látszattal se törődjék, anyám! Sápadt és megviselt vagyok? Igaz, de kérdem én, mégis milyen legyek, mikor az apám idő előtt itt hagyott?!

– Idő előtt? – kérdezte enyhe csodálkozással Agáta mama. – Maga húszéves, gyermekem! Húsz esztendő, az a férfikor kapuja! Hangozzék bármilyen kegyetlenül, az apja épp akkor távozott az életéből, mikor magának így is, úgy is a saját lábára kell állnia.

– Azon állok – emelte fel a hangját Richárd.

– Én úgy látom, inkább csak ténfereg, sőt, tántorog. Egyetlen hét telt el azóta, hogy az apja meghalt. Egyetlen hét, és maga máris kezdi lerombolni mindazt, amit Lajos nevelése széppé, finommá, ígéretessé csiszolt magában.

Csend lett. Nehéz, szomorú párakkal teli, fojtogató csend, mely szerencsére nem tartott sokáig. Miként nyári viharok előtt a lég szemnek láthatatlan szikrákkal telik, úgy nőtt a két nő és Richárd között az elkeseredett indulat, ám Agáta mama távoli égmorajnak tűnő, lassú szavai némileg enyhítették a feszültséget.

– Az apja, ezt már éltemben is többször megmondtam neki, túlsággal óvta, szerette, dédelgette magát. A legkisebb gyereket általában az anyja szokta úgy tutujgatni, miként azt az én szegény, jó uram magával tette. István, a bátyja szigorú, lelket erősítő, férfias nevelést kapott, és ennek meg is lett a fogantatja. Ő a botanikában már rálelt ama ösvényre, melyen járva hasznót hajthat a világnak, ám maga, Richárd... Elegendő csak annyit mondanom, hogy húszesztendősen, második fiúgyermekként e pillanatban egy katonai iskolában volna a helye, és nem a faluvégi korcsmában, ahol léhűtőket itat, akik cserébe hamis szánakozással lapogatják a hátát, miközben a

sáros földig leissza magát. Hát valóban ilyennek kéne lennie a kisebbik Ambrózy fiúnak? Vajon örülne-e szegény elhalt férjem egy ilyen gyászba görbült, erőtlenségre, briliáns esze ellenére ostobán cselekvő utódnak? Ne feleljen, fiam, majd én válaszolok maga helyett! Ambrózy Lajos még csak két órája, hogy a sírba került, de kisebbik fia botrányos gyászát látva bizonynal máris forgolódni kezdett a koporsójában.

A rövidke vádbeszéd közben Agáta mama lassan felemelkedett a helyéről, és miközben hangja egyre erősebbé, dörgelemesebbé vált, arcán indulat pírja ütött ki. Teréz, mintha a szidás őt is érintené, mélyen lehajtotta a fejét, és vértelen ajkaival néma imát mormolt. Azt nem lehet tudni, hogy ama pillanatban az elhunytért, Richárdért, netán haragvó édesanyjáért fohászkodott-e, ám ha békét remélt, hát csalódnia kellett.

– Ebből elég! – kiáltott az ifjú báró, felkapva cilinderét.
– Nem hallgatom tovább. Ez túlságosan... Ez elviselhetetlenül...

– Fáj? – kérdezte immár egy arcucsapás erejével Agáta mama. – Úgy a jó! Vannak betegségek, amik csak kín útján gyógyíthatók, és maga most bizony beteg!

– Mindenki másként gyászol – a fiú megkerülte a széket, és dacosan leszegett fejjel a férfiszálon felé lépett.

– Gyászoljon úgy, fiam, miként azt az apja megérdemli: méltósággal, csendesesen, rangjához és szellemi örökségéhez méltóan. Ezt követeli a név, amit visel, és amit az apja sosem szennyezett be tivornyázással.

– A bor a férfigyász legjobb patikáriuma – vágott vissza Richárd, hangjában rátartó fölénytel. – Ezt maguk, asszonyok, úgysem értik meg soha.

– Hát jó – bólintott váratlanul megcsendesedve Agáta mama, ám mielőtt folytathatta volna, Teréz rémülten közbeszólt.

– Muszáj ezt, édes mama? Biztos benne, hogy ez az Úr valódi akarata?

– Azt nem tudom, mivel az Úr fejébe én be nem láthatok
– felelte a grófnő fagyos hangon. – Annyit viszont bizonyost

tudok, hogy az én akaratom a következő: Richárd még ma összecsomagol, és elhagyja a tanai birtokot.

– Micsoda? – kiáltott döbbenet Richárd.

– Az Ambrózy családot iszonyú seb érte, midőn a férjem, a maguk atya eltávozott – mondta Agáta mama, és szavai épp úgy ropogtak, miként korábban a hintó kerekei alá került kavicsok. – Ez a seb pedig most elfertőződni látszik, így tehát a láz okát ki kell vágni a testből. Fiam, maga holnap a hajnali vonattal Pestre, Erdődy nagypáához utazik, és ott is marad, míg én haza nem engedem. Pénzt annyit kap, hogy egy hónapig szerényen megélhessen. Szállása, kosztja az *Andrássy úti villában*¹⁰ biztosítva lesz, ám azon felül minden másról önmagának kell gondoskodnia. Ha zülleni kezd, hát legyen: a maga döntése, viselni fogja a következményeit. Ám amennyiben megjön az esze, és hajlandó hallgatni a nagypajára, aki legalább oly bölcs, miként a legendás Salamon király volt valaha, akkor talpra áll, megleli jó helyét a világban, és mi mához egy esztendőre úgy fogadjuk majd itthon, mintha soha el sem ment volna.

Ambrózy Richárd falfehér arccal, remegő orrcimpákkal, megkövülten hallgatta végig az ítéletet, majd kihúzta magát, katonásan biccentett, és csak annyit mondott:

– Az Isten megáldja magukat – majd e kutyavakkantáshoz hasonlatos búcsú után várt még kicsit, mintha kellően metsző szavakat keresne, és végül még hozzátette: – Engem itt, ahonnan a legnagyobb gyász idején kidobtak, többé bizony nem fognak látni!

Ezzel távozott, úgy bevágva maga után a súlyos ajtót, hogy a rettenetes döndülésbe az egész kastély beleremegett.

¹⁰ Erdődy István gróf 1877-ben kapott engedélyt a Sugárút (később Andrássy) 120. alatt lévő telkén egyemeletes nyaraló építésére, a villanegyedet megnyitó sugárúti villák közül tizenegyediként. Ő volt az első arisztokrata, aki villát építtetett az Andrássy úton. Erdődy a villa építésekor már 64 éves, és immár 32 éve özvegy volt, így a villát is agglagényi szállásnak építették.

A két gyászruhas nő némán nézte a nagy rézkilincset, mintha abban reménykednének, hogy az mindjárt újra mozdul, jelezve Richárd bűnbánó visszatértét. A kislány kora óta csendes, önmagába forduló Ambrózy Teréz rajongva szerette öccsét, aki apjuk betegségének kezdetéig örökké vig, sziporkázóan szellemes, bár kicsit engedetlen, makacs, ám mindig kedves fiú volt. Most, hogy Richárd ily viharosan távozott, a fiatal nő, akitől a kisse túlzásba vitt ájtatosság távol tartotta az udvarlókat, hirtelen végtelenül árvának érezte magát.

– Biztos, hogy jó lesz ez így, mama? – kérdezte könnyeivel küzdve.

– Az életben soha semmi nem biztos – felelte Erdődy grófnő fáradt, elhaló hangon, ám mielőtt folytathatta volna, a kilincs, amit továbbra is mindketten fixíroztak, valóban megmozdult. Az ajtó lassan nyílt, mintha az érkező attól félne, hogy nem szívesen látják, ám kerek arca, rémült tekintete végül mégis csak felbukkant a résben.

– Bocsássék meg a nagyságos grófnő a zavarkodásért.

– Mondja csak, Terka, mi szél hozta! – nézett a jövevényre Agáta mama.

– Sajnos, hogy az északról fúvó, jeges vihar, mer’ hogy odafenn, az emeleten a fiatalúr igencsak *ergellős*¹¹ hangulatjában van – felelte a szintén fekete, bár sokkal egyszerűbb szabású gyászruhát viselő, kötényes asszonyság, kinek lisztes keze arról árulkodott, hogy imént még tésztát gyúrt a konyhában. – Nem tudom, miféle ürdüng bútt belé, de a cselédet már megrikatta. Ő most szegény ott *brünnnyög*¹² nálam a *duzmában*¹³, én meg gyöttem szólni, hogy odafönn kitört az *eröss üdő*¹⁴.

¹¹ ingerlékeny, eszelős (Udvarhelyszéken és Háromszéken használatos székelly szó, de Vas megyében és a Kisalföldön is használják)

¹² halkán sírdogál (székely tájszó)

¹³ a kemence háta mögötti meleg hely, sut (Gyergyószéken használatos székelly tájszó)

¹⁴ vihar (székely tájszó)

Miközben beszélt, az asszonyság beljebb merészkedett, kitárva az ajtót, melynek keretében most Ambrózy István jelent meg.

– Ha jól sejtem – szólt a férfi, mint aki szavak nélkül is mindent ért, átlesve a kastély szakácsnéja fölött, kitől jó két fejjel volt magasabb –, a mama már közölte vele a döntését.

– Tudja, amit kell – bólintott a frissen megözvegyült grófnő, és mint aki hirtelen ereje végére ért, Teréz lánya karjára támaszkodva visszalépkedett a kanapéhoz, amire mindjárt le is ereszkedett.

– Akkor hát csomagol – bólintott István, majd hatalmas tenyerével meglapogatta a szakácsné vállát. – Ne aggódjék, Terka néni! Rögvest felmegyek, és lecsendesítem az én szélkelep öcsémet.

– Az jó lesz, méltóságos úr – pislogott fel rá az asszonyság, majd rémült tekintetét ismét a grófnőre szegezve kérdezte: – Akkor hát a fiatalúr elhagy minket?

– El, Terkám, el bizony – biccentett az ezüstös hajú özvegy.

– No, és ha szabadna kérdenem, hová megy a mi aranyoskánk?

– Vagy a vesztébe, vagy a boldogságos jövőjébe – felelte Agáta mama. – S hogy a kettő közül melyikbe, azt majd az idő kereke szép lassan kiforogja.



Pest, 1893. augusztus 27.

A vonat fehér gőzt és ragacsos koromtól fekete füstöt fújva-pöfékelve futott be a Nyugati pályaudvar hatalmas csarnokába. A mozdony fáradt utazóként utolsót szusszantott, majd nagyot zökkenve megállt. Ambrózy Richárd komótos mozdulatokkal kelt fel az első osztályú személykupé bordó bársonnyal bevont, öblös üléséből, fejére illesztve puhakalapját, hogy aztán könnyű sétapálcáját szórakozottan lóbálva várakozzék. Az utasok egymást taszigálva, sűrű

„párdonok” és „köszönömök” közepette igyekeztek mihamarább leszállni a vonatról. Az asszonyok, akik férjükkel, gyermekeikkel utaztak, persze folyvást perlekedtek, míg a magányos férfiak – legtöbbjük szürke arcú, elgyötört úgynök – jólneveltségük okán igyekeztek mindenkinek szabad átjárást biztosítani.

Mikor a kupé végre kiürült, az ifjú báró is a keskeny folyosóra lépett. Nem sürgette semmi, sőt, a legszívesebben továbbutazott volna. Szerette Pestet, ahová olykor rokonlátogatába, vagy apja és bátyja kíséretében a birtokok ügyeit intézni Tanáról már korábban is fel-felruccant, ám most egészen más volt a helyzet. Úgy érezte, hogy az anyja, a szigorú grófnő áristomba küldte őt a végtelenül unalmas Erdődy nagypapához, akit már jó ideje nem érdekelt semmi más, mint a Rákóczi-relikviák gyűjtése. Richárd tisztán emlékezett a sugárúti villára, mely szép és berendezését tekintve fényűző, ám agglegényi otthonként mégis túl csendes, bágyasztóan kies és poros légkörű volt. Erdődy nagypapán kívül a kastélyt csupán a *huszárja*¹⁵, Gáspár lakta, míg a személyzet többi része – szakácsnéből, cselédlánynéből és lovászból is egy-egy – a hátsó, földszintes épületben, az istálló és kocsiszín szomszédságában hált.

Richárd épp az üres szobák sorára és az ősi papírokkal, vaskos gerincű fóliánsokkal tömött polcokra gondolt borzongva, mikor lelépett a kupé vaslépcsőjén. A kalauz tisztelgését apró biccentéssel viszonzta, bár közben rá sem pillantott a vasúti alkalmazottra. A kései óra ellenére – este tíz óra múlt – a Nyugati pályaudvar nyüzsgött az élettől. Érkező és távozni készülő emberek terelgették egymást és csomagjaikat, inkább a káoszt, semmint a rendet növelve. Az általános kavarodásban csupán a kalauzok tűntek biztos pontnak, így Richárd is visszafordult ahhoz, akinek az imént biccentett, hogy egyetlen szót vessen felé.

– Hordárt!

¹⁵ a lakáj korabeli magyar neve

– Ahogy a méltóságos úr parancsolja – hajolt meg a vasúti ember, majd zubbonya alól láncon lógó rézsípot húzott elő, és különös, szaggatott jelet fűjt vele. Az általános zsvajban alig hallható füttyögést kétszer kellett megismételnie, mire a hullámozó tömeg hirtelen szétnyílt, és előbb az egykerekekű, talicskára emlékeztető kordé, majd annak kék cájgruhát, fején pedig MÁV-sapkarózsás, simléderes sityakot viselő gazdája is megjelent.

– Tessen parancsolni! – vágta haptákba magát az alacsony kis ember, kinek korán szürkülő haja csapzottan tapadt a homlokára. Ambrózy Richárd továbbra is a tömeget vizslatva nyúlt a mellényzsebébe, és előhúзва onnan poggyászejegyt, átadta azt a kalauznak.

– Siessen, Löwy¹⁶ – mondta az katonás szigorral. – A méltóságos úr nem várakozhat itt óraszám.

– Térülök, fordulok, és már itten is vagyok – zengte szolgáltkész vígsággal a hordár, majd fogai közé kapva a jegyet, kocsijával együtt ügyesen befurakodott a szoknyák és nadrágok rengetegébe.

Mindeközben Richárd bosszankodva állapította meg, hogy különös szorongás ül a mellén. Rossz előérzet, komor búbánat telepedett rá, mely arra biztatta, hogy azonnal új jegyet váltson, és rögvest távozzék Pestről, mindegy, hová.

A hordár négy perccel később ért vissza, nyiszorgó taligáján a báró nagy utazóládájával, és két kisebb vulkánfíber bőrönddel.

– Meg is vagyunk – jelentette akkora büszkeséggel, mint-ha a poggyászt egy tűzokádó sárkány torkából kellett volna kimenekítenie. Richárd gyors pillantással ellenőrizte, hogy minden megvan-e, majd szó nélkül a *Berlin-térre*¹⁷ nyíló üvegezett kijárat felé indult. A hordár csendben követte őt, buzgón nyiszorgatva kordéja kerekét.

A pesti nyárest fülbántó hangjai, az egymást kergető konflisok, társzekerek dübörgése és a mindent átható füst

¹⁶ **Löwy Adolf** hordár 1894-ben az V. ker. Dorottya-u. 9. szám alatt lakott.

¹⁷ ma Nyugati tér

és lótrágya szaga áthatolhatatlan falként emelkedett az ifjú báró elé. Épp csak kilépett a pályaudvar ajtaján, máris émelygő rosszullét fogta el, s ettől oly hirtelen kellett megtorpannia, hogy a hordár majdnem elgázolta őt.

– Valami baj van, méltóságos uram? – kérdezte gyanakvón a vasúti málhás. – Hozzak tán egy pohár vizet?

Ambrózy báró két lépést hátrálva ismét a pályaudvar területén állt, és ettől mindjárt jobban érezte magát. A járdaszélen sorakozó konflisok, fiákerek között észrevette a hintót, mely az Erdődy család címerét viselte. A lovak türelmesen ácsorogva, fejüket lehajtva várakoztak. A bakon szálfatermetű, kackiás bajszerű, zsinóros mentét, árvalányhajás csákót viselő férfi ült egyenes derékkel, büszkén felvetett állal.

– A Gáspár – mormolta orra alatt, mint váratlan bosszúság szülte cáromkodást Richárd. – Ezek számítottak rám.

Erdődy nagypapa huszárjának hányatott élete – hisz nemcsak a gróf úr kocsisa, de világlátott tengerész is volt egykoron – gyerekként lenyűgözte a bárófit, ám most mégis rabszállító fegyőrként tekintett Vén Bódis Gáspárra. Agáta mama bizonyára telegramot küldött a fővárosba, arra kérve az apját, hogy küldje ki a hintót Richárd elé. Máskor ez természetes gondoskodásnak tetszett volna, ám most az ifjú báró inkább aranyozott rabbilincs zörgését vélte hallani.

– Hogy is hívják magát? – fordult hirtelen a hökkent hordárhoz.

– Löwy, tisztelettel... Löwy Adolf, szolgálatjára.

– Akar-e keresni némi pluszpénzt, fiam?

Habár a hordár legalább kétszer annyi évet élt már, mint a pengebajszerű úrfi, a megszólításon kicsit sem akadt fenn, hisz a nagyurak mind „lányaiknak” és „fiaiknak” tekintettek a náluknál szegényebbeket, és gyakorta úgy is bántak velük, mintha a mostoháik volnának.

– A pluszpénzecske sosem árt, nagyságos úr – szólalt a hordár óvatosan. – Csak épp nem mindegy, hogy mit kell érte tenni.

TETSZIK? MI IS NAGYON SZERETJÜK.

Szívből ajánljuk,
ha örökre és felszabadult percekre vágysz!

**Már rendelhető!
ÉLVEZD MIHAMARABB!**

**MOST
KEDVEZMÉNNYEL**

lehet a tiéd!

[Megnézem.](#)

NE HAGYD KI!

Rendeld meg most a kiadónál!

Még több jó könyv

megjelenését támogatod vele.

[Imádom a jó könyveket. Kérem máris!](#)

– Látja azt a hintót? – mutatott sétatálcájával az ifjú báró a címeres kocsira. – Vigye oda a holmimat, és mondja meg a hajtónak, hogy a poggyászt hazaszállíthatja, engem azonban ne várjon, mert más dolgom akadt.

A hordár, aki immár huszonöt esztendeje cígölte mások holmiját, látott már mindent, mi ép vagy akár ferde ésszel elképzelhető. Cipelt koffert, melyből vér csorgott, és mikor a rendőrök kinyitották, abban egy vidéki vadászon véletlenségből meglőtt vizsla tetemét lelték, amit a gazdája úgy szeretett, hogy a saját kertjében akarta eltemetni. Máskor gyerekkoporsó került a kordéjára, mely gyanúsán zörgött, hát annak tetejét is felemelték (bár az asszonyág, kié volt, igencsak óbégatott, hogy ne tegyék), ám a selyempárnák közt nem tetemet, de bizony betörőszerszámok garmadáját és három flintát találtak, melyek így sosem okozhattak már kárt annak, aki ellen szánták.

Eme különös tapasztalásokhoz képest – gondolta Löwy Adolf – ennek a hetyke ifiúrnak a kívánsága semmiség volt. Meghajtotta hát sapkás fejét, és jobbát előrenyújtva mondta:

– Az asszony örülni fog.

Ambrózy báró a zsebébe nyúlt és húsz fillért pottyantott a kérges marokba.

– Ezt a cipekedésért – szólt, majd egy egész koronával toldotta meg az adományt. – Ezt pedig a különleges szolgálatért.

Löwy most először hökkent meg, mióta jó sorsa az ifiúr mellé sodorta. Munkája szokásos díja sosem emelkedett alkalmanként tíz fillér fölé, így még a keze is beleremegett az ezüstkoronás súlyába.

– Ennyi pénzért magam tolom el a méltóságos úr poggyászat oda, ahová parancsolja – mondta rekedten.

– A hintóig és ne tovább – szólt Ambrózy báró, majd sétatálcájával a kövezetre koppintva, mint ki rettentő súlytól szabadult, hatalmasat szippantott Pest sűrű levegőjéből. – Most már csak az érdekelne, hol ehetnék a közelben valami jó gýmás rostélyost. Hosszú még az éjszaka, kell az erő.